

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

THE KYIV
INDEPENDENT

دینامیک‌های جدید پیروزی مسعود پز شکیان

دور دوم انتخابات ریاست جمهوری ایران آخر هفته گذشته با هیاهوی نه‌چندان زیادی برگزار شد. اما شکست سعید جلیلی، رقیب تندرو و ضد غربی مسعود پز شکیان قاعدتاً باید مورد توجه جهان قرار بگیرد. در زمانه تنش‌های عمیق و تغییر اتحادها، این نتیجه در سراسر منطقه و فراتر از آن طنین‌انداز خواهد شد.

پس‌زمینه انتخابات، آشفتگی بود. درگذشت آخرین رئیس‌جمهور ایران، در سقوط بالگرد در ماه مه، همراه با فقدان جانشین آشکار، شکاف‌های عمیقی را در ایران آشکار کرد. شورای نگهبان ایران با تأثیرپذیری در برابر فشارهای شدید مردمی، به پز شکیان میانه‌رو اجازه داد تا نامزد شود. ایرانی‌ها اکثر دور اول را تحریم کرده بودند و کمتر از ۵۰ درصد در دور دوم شرکت کردند. چشم‌انداز منطقه‌ای به همین ترتیب در هم و برهم است. سیاست خارجی ایران با انگیزه‌های متضاد شکل می‌گیرد. از یک سو، رهبران ایران خواهان ثبات ظاهری در منطقه هستند. از سوی دیگر، ایران به محور مقاومت متعهد است و این محور برای از بین بردن اسرائیل و اخراج ایالات متحده از این منطقه تلاش می‌کند. البته خاورمیانه هرگز الگوی ثابت نداشته است. اما تا همین اواخر، به نظر می‌رسید که منطقه به سمت وضعیتی تا حدودی پایدارتر پیش می‌رود. براساس توافق ابراهیم، اسرائیل روابط خود را با برخی از کشورهای عربی از جمله امارات متحده عربی و بحرین عادی کرد. این امر به متقاعد کردن ایالات متحده کمک کرد که می‌تواند تمرکز خود را از خاورمیانه به سایر اولویت‌های سیاست خارجی، به‌ویژه مهار چین و سپس از سال ۲۰۲۲، حمایت از اوکراین در برابر تهاجم تمام‌عیار روسیه، تغییر دهد. اما جنگ اسرائیل علیه حماس و تضعیف اولیه را تغییر داد و به درگیری‌ها در سراسر منطقه دامن زد. سال گذشته، ایران همچنین روابط دیپلماتیک خود را با تعدادی از کشورهای عربی، از جمله عربستان سعودی، احیا کرد. با این حال، این تنش‌زدایی با میانجیگری چین انجام شد که از آن زمان تاکنون روابط قوی را با ایران حفظ کرده است. فروش نفت ایران به چین هم‌اکنون روزانه ۱۵۰ میلیون دلار برای جمهوری اسلامی درآمد دارد.

ایران به همین ترتیب روابط نزدیکی با روسیه دارد که هدف خود را برای مقابله با سلطه جهانی غرب دارد. پس از درگذشت ابراهیم رئیسی، ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه در نامه‌ای تسلیت به رهبری ایران اعلام کرد که رئیسی را برای همیشه به عنوان «شگفت‌انگیزترین سیاستمدار» به یاد می‌آورد. در همین حال، ایران از مشغله‌های جامعه بین‌المللی با اوکراین، غزه و نمایش‌های انتخاباتی در اروپا و واشنگتن برای پیشبرد برنامه هسته‌ای خود استفاده می‌کند. اگر چه به نظر نمی‌رسد در حال حاضر ایران به دنبال تولید سلاح هسته‌ای باشد، اما بسیاری از قابلیت‌هایی را که برای انجام این کار نیاز دارد به دست آورده است. اگر محور مقاومت ایران را قادر ساخته است تا قدرت خود را به نمایش بگذارد، سلاح‌های هسته‌ای این امکان را به ایران می‌دهد که تهدیدی معتبر برای نظم جهانی موجود باشد. انتخابات ریاست جمهوری ممکن است تا حدی به کاهش این خطر کمک کرده باشد. پز شکیان از سیاست خارجی متعادل‌تر و واحیایی دیپلماسی هسته‌ای حمایت کرده است. این موضع، حمایت محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه سابق را که مذاکرات را برای برنامه جامع اقدام مشترک سال ۲۰۱۵ رهبری می‌کرد، پشت خود دارد. اما حتی پز شکیان نیز احتمالاً خطر سیاسی دنبال کردن هر نوع نزدیکی با ایالات متحده را نمی‌پذیرد، به‌ویژه با توجه به چشم‌انداز بازگشت دونالد ترامپ به کاخ سفید. احتمال تلاش رئیس‌جمهور بعدی ایران برای دستیابی به توافق هسته‌ای جدید با جامعه بین‌المللی عملاً وجود ندارد. در حال حاضر، ایران ممکن است تصمیم بگیرد که یک کشور دارای آستانه دائمی هسته‌ای باقی بماند اما اگر خواهد می‌تواند به‌زودی تصمیم بگیرد که یک زرادخانه تسلیحات هسته‌ای بسازد. خطر یک جنگ گسترده‌تر در خاورمیانه - برای مثال توسط اسرائیل - نیز در حال افزایش است. در تلاش برای هدایت این دینامیک‌های مخاطره‌آمیز، غرب باید به جای پایبندی به همان استراتژی‌های قدیمی، به تفکر جدید و خلاقانه بپردازد.

عکس: ایرنا

عکس: Reuters

صندوق‌های متفاوت

بررسی تفاوت‌های ساختاری حقوقی انتخابات ریاست جمهوری در ایران و آمریکا

احمد تزایی

استاد حقوق بین‌الملل

انتخابات ریاست جمهوری در ایران به پایان رسید و دکتر مسعود پز شکیان در دو دور رقابت‌ها موفق شد با کسب قریب به ۱۶ میلیون رای به عنوان رئیس‌جمهوری اسلامی ایران انتخاب شود. رالی رقابت ریاست جمهوری در ایران از ثبت نام در ستاد انتخابات وزارت کشور شروع می‌شود و در مهم‌ترین پروسه از کانال شورای نگهبان عبور می‌کند تا معلوم شود چه کسانی در نهایت از این مسیر عبور می‌کنند و به دور رقابت اصلی راه پیدا می‌کنند. مناظره‌های بین رقبای دو دور اول بین ۲ نفر و در دور دوم بین دو نفر که حائز بالاترین آراء دور قبل بودند یعنی دکتر جلیلی و دکتر پز شکیان صورت گرفت. اما در همین ایام در آمریکا نیز آگرچه کاندیداهای متعددی به ویژه در حزب جمهوری خواه وجود داشته‌اند اما در نهایت و فعلاً دو کاندیدای مطرح یعنی جو بایدن و دونالد ترامپ به عنوان رقبای اصلی، اولین مناظره خود را هم برگزار کرده‌اند و البته پیش از هر چیز توجه آمریکائیان و جهانیان را به یک موضوع جلب کرد و آن هم عدم توانایی جسمی و ذهنی واضح قبول دوباره مسئولیت ریاست جمهوری توسط بایدن بود. اما برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در ایران و آمریکا باعث شده تا همواره این دو انتخابات مورد بحث برخی سیاستمداران و در پاره‌ای موارد نیز مورد بحث افراد آکادمیک قرار گرفته است و از کمی و کاستی‌های انتخابات آمریکا سخن گفته شود و بین این دو انتخابات مقایسه صورت بگیرد. در این مقاله سعی بر آن شده تا شرایط هر دو انتخابات در کنار یکدیگر مورد بررسی دقیق‌تر حقوقی قرار بگیرد و کمک شود که فهم علمی‌تر و جامع‌تری نسبت به این دو انتخابات انجام بگیرد. اما در ابتدا نکته‌ای که بسیار لازم است به آن توجه شود این است که مقایسه دو نظام حقوقی در حوزه انتخابات شاید به نوعی به اصطلاح قیاس مع الفارق باشد زیرا ما با دو نظام حقوقی که از نظر ساختاری در موضوع حقوق انتخابات کاملاً متفاوت هستند روبه‌رو هستیم. به طور اصولی هیچ کدام از این دو نظام خوب مطلق و یا بد مطلق نیستند و هر کدام معایب و مزایای خاص خودشان را دارند. بنابراین می‌توان گفت که ما فقط به دلیل اهمیت دو کشور در سیاست و روابط بین‌الملل و همچنین به دلیل تنش‌های سیاسی سختی که با یکدیگر در طول ۴ دهه گذشته داشته‌اند به تفاوت‌های این دو نظام انتخاباتی توجه می‌کنیم و به ویژه نظام انتخاباتی ریاست جمهوری آمریکا را جزئی‌تر بررسی خواهیم کرد.

تفاوت جایگاه مقام ریاست جمهوری در ایران و آمریکا

جایگاه و مقام ریاست جمهوری در ایران مطابق اصل ۱۱۳ قانون اساسی پس از مقام رهبری عالی‌ترین مقام در کشور است که ریاست قوه مجریه را برعهده دارد و دومین مقام عالی در نظام حقوق اساسی ایران محسوب می‌شود. اما در آمریکا براساس اصل دوم قانون اساسی رئیس‌جمهور عالی‌ترین مقام اجرایی کشور است و فرماندهی کل نیروهای مسلح را بر عهده دارد و حق تعلیق اجرای مجازات و یا عفو جرائم ارتكابی مجرمین را هم دارد. ریاست جمهوری آمریکا همچنین قدرت اجرایی در صدور دستورات اجرایی Executive orders را دارد که تا زمانی که بر سر کار است قابلیت اجرایی دارد و لغو آن‌ها بر عهده حقوقی طولانی و نسبتاً سختی را در برمی‌گیرد. همچنین در آمریکا انتخاب عالی‌ترین مقام اجرایی کشور در یک فرآیند انتخاباتی غیر مستقیم صورت می‌گیرد ولیکن در ایران انتخاب دومین مقام عالی اجرایی کشور از طریق انتخابات مستقیم انجام می‌گیرد.

زمان و مدت ریاست جمهوری در حقوق ایران و حقوق آمریکا

رئیس‌جمهور در ایران برابر اصل ۱۱۴ قانون اساسی برای یک دوره انتخاب می‌شود و البته انتخاب مجدد او به صورت متوالی تنها برای یک دوره دیگر بلامانع است. اما در آمریکا برابر متمم ۲۲ قانون اساسی مصوب ۱۹۵۱ هیچ‌کس بیش از دو بار به سمت ریاست جمهوری انتخاب نخواهد شد. البته این مورد فقط یک استثنا دارد و آن هم دوره ریاست جمهوری فرانکلین روزولت بود که از سال ۱۹۳۳ تا ۱۹۴۵ یعنی برای ۴ دوره در مقام ریاست جمهوری کار کرد و البته پس از آن در فوریه ۱۹۵۱ با تصویب متمم ۲۲ قانون اساسی بر

تعداد دوره‌هایی که یک فرد می‌تواند رئیس‌جمهور بشود محدودیت دودوره‌ای ایجاد شد. ملاحظه می‌شود که از این جهت هم تفاوت بین قانون دو کشور مشاهده می‌شود. به این ترتیب که در قانون ایران پس از یک دوره فترت رئیس‌جمهوری که حتی برای دو دوره رئیس‌جمهور بوده است می‌تواند مجدداً رئیس‌جمهوری کشور بشود و بر همین اساس برای مثال دکتر احمدی‌نژاد مجدداً در سال ۱۴۰۰ کاندیدای رئیس‌جمهوری شد که صلاحیت او توسط شورای نگهبان احراز نشد و یا مرحوم هاشمی‌فستجانی نیز در سال ۱۳۸۴ کاندیدای ریاست جمهوری شد که در نهایت از دکتر احمدی‌نژاد شکست خورد و همچنین در سال ۱۳۹۲ نیز کاندیدای ریاست جمهوری شد که صلاحیت او توسط شورای نگهبان احراز نشد. اگر چه هر دو نفر توسط شورای نگهبان رد صلاحیت شدند ولی از نظر قانونی منعی برای انتخاب و کاندیدا شدن در انتخابات نداشتند. اما در آمریکا برابر متمم ۲۲ قانون اساسی عبارت به صورت مطلق به کار رفته است و فردی که دو دوره رئیس‌جمهور شده است دیگر نمی‌تواند حتی با گذراندن دوره فترت مجدداً برای انتخابات ریاست جمهوری کاندیدا بشود. بر این اساس برای مثال باراک اوباما نمی‌تواند مجدداً کاندیدای ریاست جمهوری بشود چون که دو دوره رئیس‌جمهور بوده است ولیکن دونالد ترامپ می‌تواند مجدداً کاندیدا بشود چون که تنها یک دوره رئیس‌جمهور بوده است. منظور این است که از نظر قانونی، در حقوق ایران فرد می‌تواند بیش از دو دوره به مقام ریاست جمهوری برسد ولیکن در حقوق آمریکا این امکان وجود ندارد.

شرایط و صفات ریاست جمهوری

شرایط و صفات ریاست جمهوری ایران در اصل ۱۱۵ قانون اساسی ذکر شده‌اند. طبق این اصل «رئیس‌جمهور باید از میان رجل مذهبی و سیاسی که واجد شرایط زیر باشند انتخاب گردد. ایرانی الاصل بودن، تابع ایران، مدیر و مدبر بودن، دارای حسن سابقه و امانت و تقوی، مومن و معتقد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و مذهب رسمی کشور». شورای نگهبان طبق اصل ۹۹ قانون اساسی بر انتخابات مجلس خبرگان، مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری و همچنین هم‌پرسی‌ها نظارت می‌کند و شرایط و صلاحیت‌ها را تشخیص می‌دهد. با توجه به اینکه طبق اصل ۹۸ تفسیر قانون اساسی بر عهده شورای نگهبان واگذار شده است، در سال ۱۳۷۰ طبق تفسیری که این شورا از کلمه نظارت به عمل آورد این کلمه را ناظر بر نظارت استصوابی دانست که به معنای اختیار تام و کامل این شورا در تأیید صلاحیت کاندیداهای ریاست جمهوری، مجلس خبرگان و مجلس شورای اسلامی است. در حقوق آمریکا اصولاً شورای نگهبان وجود ندارد و صلاحیت کاندیدها و ششوه برگزاری انتخابات کاملاً ویژه و مخصوص این کشور است. قانون اساسی آمریکا در اصل دوم بخش ۵ به طور مشخص ۴ شرط را برای احراز پست ریاست جمهوری اسلامی در نظر گرفته است که عبارتند از داشتن حداقل ۳۵ سال سن، متولد آمریکا بودن، حداقل ۱۴ سال زندگی در آمریکا و نداشتن حداکثر دو دوره کاری ریاست جمهوری. قانون اساسی آمریکا فراتر از شرایط مذکور روش‌های مربوط به نامزد شدن سیاستمداران را برای کاندیدا شدن پست ریاست جمهوری مشخص نکرده است و آن را به ایالات واگذار کرده است که هر کدام ممکن است قوانین متفاوتی برای این موضوع داشته باشند مگر اینکه قانون فدرالی وجود داشته باشد که لاجرم ایالت‌ها باید از آن قانون پیروی کنند. در حال حاضر فرد متقاضی حائز شرکت در انتخابات ریاست جمهوری یک سال پیش از برگزاری انتخابات در هر ایالت قصد خودش را معمولاً آنچه که به عنوان فاز اکتشافی Exploratory Phase نامیده می‌شود آغاز می‌کند که در این فاز متقاضی با اهداکنندگان مالی بالقوه و مقامات حزبی و برخی رای‌دهندگان برای ارزیابی اوضاع ملاقات می‌کند و اگر موفق شده باشد حداقل ۵۰۰ هزار دلار کمک مالی جمع‌آوری کرده باشد می‌تواند به صورت رسمی اعلام نامزدی Declare Candidacy کند. برای این منظور متقاضی ورود به رقابت‌ها به صورت رسمی به کمیسیون انتخابات فدرال

(Federal Election Commission (FEC نامزدی خودش را اعلام می‌کند. بنابر این ورود هر فرد در انتخابات ریاست جمهوری ابتدائاً با ثبت نام در کمیسیون انتخابات فدرال انجام می‌گیرد و این نحوه ثبت نام به فرد کاندیدا امکان می‌دهد که امکانات مالی برای رقابت انتخاباتی خودش جمع‌آوری و هزینه کند.

مبنای تشکیل کمیسیون انتخابات فدرال FEC

در آمریکا قانونی هست با عنوان قانون کمیسیون انتخابات فدرال Federal Election Campaign Act که در سال ۱۹۷۱ تصویب شده است و اجرای آن برای همه ایالت‌ها لازم است. این قانون در ابتدا بر ایجاد محدودیت‌هایی برای هزینه‌های تبلیغاتی در رسانه‌های ارتباطی، افزودن مجازات‌های اضافی به قانون کیفری فدرال برای نقض قوانین انتخابات متمرکز بود. اما در سال ۱۹۷۴ این قانون دارای اصلاحیه‌ای شد که در آن برای اداره و اجرای بهتر قانون کمیسیون انتخابات فدرال، تشکیل کمیسیون انتخابات فدرال FEC پیش‌بینی شد و این کمیسیون کار خودش را از سال ۱۹۷۵ آغاز کرد. کمیسیون انتخابات فدرال بر مبنای همان قانون بر منابع و میزان کمک‌های مورد استفاده برای تأمین مالی انتخابات فدرال نظارت می‌کند و داوطلبان لازم است که بودجه جمع‌آوری شده و هزینه‌های انجام‌شده خودشان را به این کمیسیون اعلام و گزارش کنند. به جز ریاست جمهوری، متقاضیان برخی از پست‌های مهم دولتی و کنگره مانند فرماندار ایالت‌ها، سناتورهای مجلسین نمایندگان و سنا و یا دادستان‌ها نیز باید برای کاندیدا شدن ابتدائاً در این کمیسیون ثبت نام کنند. ممکن است این سوال مطرح شود که آیا کمیسیون انتخابات فدرال FEC اختیار دارد که صلاحیت متقاضی کاندیدای ریاست جمهوری را رد کند؟ پاسخ هم مثبت و هم منفی است. مثبت به این معنا که کمیسیون FEC صلاحیت رد نامزد ریاست جمهوری را فقط براساس همان شروط چهارگانه قانون اساسی یعنی (حداقل ۳۵ سال سن، متولد آمریکا بودن، حداقل ۱۴ سال زندگی در آمریکا و نداشتن حداکثر دو دوره کاری ریاست جمهوری) را دارد و آن را احراز می‌کند. اما فراتر از آن FEC فقط قوانین مالی مبارزات انتخاباتی را اجرا می‌کند و به سوابق دیگر و یا شرایط دیگر متقاضی ورود نمی‌کند و یک نامزد فقط در صورت نقض قوانین مالی مرتبط با FEC ممکن است با مجازات‌هایی روبه‌رو شود یا از دریافت بودجه کمیسیون فدرال محروم شود. در اینجا دلالی وجود دارد که بر مبنای قانونی که ذکر شد چرا FEC ممکن است علیه یک نامزد اقدام کند:

الف- عدم ارائه مدارک مورد نیاز Failure to File Required Documents: در صورتی که داوطلبی مدارک لازم مانند بیانیه کاندیداتوری یا گزارشات مالی مورد نیاز را ارائه نکند، ممکن است با جریمه مواجه شود.

ب- نقض قوانین مالی کمیسیون FEC: نقض می‌تواند شامل مواردی باشد مانند پذیرش مشارکت از منابع ممنوعه مالی مثل اتباع خارجی و یا گزارش نادرست بودجه کمیسیون یا عدم افشای صحیح کمک‌ها و هزینه‌ها. ملاحظه می‌شود که در رویه جاری ثبت نام کاندیدای ریاست جمهوری در FEC هیچ‌کدام از معیارهای مندرج که در اصل ۱۱۵ قانون اساسی ایران ذکر شده است صدق پیدا نمی‌کند و در واقع تشخیص این معیارها اولاً به احزاب متبوع آن کاندیدها و اگر پذیرفته شده است و ثانیاً در نهایت مردم برای خودشان صلاحیت کاندیدایی را رد و یا تأیید می‌کنند. نکته دیگر اینکه زنان هم می‌توانند به عنوان کاندیدای ریاست جمهوری ثبت نام کنند چنانچه در انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۱۶ خانم هیلاری کلینتون به عنوان کاندیدای حزب دمکرات به عرصه انتخابات ریاست جمهوری وارد شد ولی در نهایت از دونالد ترامپ شکست خورد. بنابراین عرصه ثبت نام کاندیدها در FEC عرصه تعیین صلاحیت آن‌ها نیست و در اینجا آنچه اهمیت دارد شفافیت مالی هر کاندیدای ریاست جمهوری است که او را در معرض مجازات قرار می‌دهد و سلب صلاحیت کاندیدای ریاست جمهوری در این مرحله صورت نمی‌گیرد.